

tične odločitve. Pesmi, predvsem iz zbirke *Zemlja*, razkrivajo claudelovsko religiozno predanost, včasih patetično samozavetrovano, največkrat pa razpeto v nerazrešljivem dualizmu materije in duha. Pesnik se srečuje z »nemimi sodniki življenja«, njegova vera je nenehno skušana. Iz tega dualizma izvira tudi pretresljivo doživljanje Boga kot nečesa grozljivega. Zdi se, kakor da bi gibal Kocbekovega pesnenja lahko ponazorili s temi njegovimi verzii:

... O strašni
Sin živega Boga, nemo te kličem,
pomagaj mi v svoji ljubezni.

ANDREJ INKRET, IZBRANCI

Če naj bi razumeli, zakaj je naslov te knjige kritik oziroma esej prav *Izbranci*, moramo upoštevati vlogo kulture v življenju majhnega naroda. Kakorkoli opazujem izbor imen, ki se jim posveča Andrej Inkret, dolgoletni gledališki ocenjevalec in danes profesor dramaturgije, vidim, da so prav to imena, ki so vsa pretekla desetletja rabila Slovencem za zbiranje teženj po velikem, nadčasovnem, še več, bistvenem. Imena, ki jih Andrej Inkret našteva, so vogalni kamni slovenske piramide, vedno znova zamišljene, utemeljene, vzpenjajoče se, vendar nikoli docela zgrajene. Edvard Kocbek, Josip Vidmar, Bojan Štih, Dominik Smole, Niko Grafenauer, Vitomil Zupan, Lojze Kovačič, Dušan Jovanovič, Drago Jančar, Ivo Svetina se prikazujejo Andreju Inkretu kot karizmatična imena narodnih voditeljev in buditeljev. Kar je seveda za mnoge od njih močno pretirano. Zadnja desetletja Sloveniji pač niso potrebni drugačni ljudje kot preprosto dobri književniki. Med naštetimi jih je nekaj, vendar manj, kot bi pričakovali in Andrej Inkret se tega dobro zaveda. Tistim, ki so zgolj voditelji (kot da to ni dovolj) in velikani po kriterijih prejšnjega stoletja, ko je narod nastajal (kot da

Takšna dualistična napetost tudi njegovo ljubezensko in erotično poezijo vodi bliže ontološkemu trpljenju kot pa neposrednemu doživljanju sočloveka.

S tem sem seveda že zašel v tisto, čemur se predstavitev v Zbranem delu v skladu s konceptom zbirke dosledno izogiba, namreč v interpretacijo. Pokazati sem samo hotel, da je Kocbekova pesniška beseda še vedno živa in provokativna. Želimo si lahko le, da bo nad vse obsežen projekt vsako leto dopolnjevalo naše vedenje o karizmatični in kontroverzni osebnosti Edvarda Kocbeka.

Goran Schmidt

danes še kar naprej in naprej ne nastaja), mrzlično dodaja to in ono potezo, ki jim naj poveča literarno zanimivost. Ko pa se mora poglobiti v čisto navadne književnike za vsakdan, ga neprestano daje otožnost, zakaj nima pred sabo nobenega Josipa Vidmarja ali Miroslava Krleža več. Tako kot ni več Josipa Broza, ni več niti književnih velikanov, ob katerih bi v osuplosti zastal dih zbranim množicam. Andrej Inkret je zrasel v osrednjem slovenskem časopisu, kjer je dolga desetletja pred njim kraljeval Josip Vidmar. Eden in drugi sta tehtala predstave v ljubljanski Drami, hiši, kjer utripata srce in duša slovenske ideologije. Eden in drugi sta bila stroga in veličastna. Medje kroga slovenskega življenja sta zarisavala in utrjevala. Seveda, vsak v svojem času, nikakor ne hkrati.

Zato so naslovi esejev v tej knjigi hkrati seznam izbrancev. Prav je, da Andrej Inkret to takoj prizna.

Ti izbranci niso samo ustvarjali. Kaj bi tisto. Igrali so vloge v zgodovini. To je pa seveda čisto nekaj drugega. To seveda pomeni, da so kdaj pa kdaj tudi kaj prav temeljito razrušili. Ko pa Andrej Inkret postavi književnike, da, čisto navadne književnike, pred neverjetni in mogočni zaslon zgodovine, stojimo pred kičastim odrom, po katerem se mota nekaj vase

zaprtih, nežnih, zelo osebnih piscev. Vsi se izkažejo kot pesniki. Če so že sloveli kot polemiki in publicisti in če so že burkali množice s svojimi izjavami – vedno so citirali verze. Svoje ali tuje. Če niso sami pesnikovali, so se vsaj opirali na prijatelje pesnike.

Andrej Inkret je občutljiv poznavalec. Tudi je velikane slovenskega slovstva spremljal skozi desetletja in ves čas je samega sebe cenil tako visoko, da je vedno z občutkom igral preroka tisti zvezdi, ki se je dvigala. Drugače ni mogoče razložiti ljubezni in nežnosti, ki jo čuti do Edvarda Kocbeka, Draga Jančarja, vihravega Bojana Štiha, mističnega Rudija Šeliga, strastnega in iz leta v leto mračnejšega Lojzeta Kovačiča. Jasno je, da Andrej Inkret sam o svojem predhodniku, o Josipu Vidmarjnu, ne more pesnikovati z istim zanosom. Prej je previdno zadržan in prej ga skuša spraviti v meje realnega. Zaman seveda. Desetletja dolgo književniki na Slovenskem niso bili predmet trezne presoje v okviru realnega. Ko torej nastopajo pod secirnim nožem Inkretovega neprizanesljivega razu-

ma, so samo obredne žrtve zgodovine, ki jih bo že potolažila: ker so zgodovinsko pomembni, morajo biti redki, in ker so redki, morajo biti dragoceni. Tudi če ni uspelo vsakemu posamezniku med njimi izklesati tako veličastnih del, kot se na prvi pogled zdi, so ta njihova dela vzdana v prej omenjeno vseslovensko piramido.

Ni me toliko strah tega kriterija, kot me je strah zgodovinsko pomembnih književnikov. Vedno sem imel rad klasi-ke in vedno sem se jih malo bal. Kar moram pa še posebej priznati, vedno ne je za klasike tudi malo skrbelo.

Andrej Inkret je v knjigi *Izbranci* potrdil, kar vemo že dolgo: da je on tisti, ki določi, kako sta se ujela filozofija in poezija; pa da je on tisti, ki na grobo stehta, pretehta, razsodi. Knjiga ni težko branje, je pa tehtna, ker je umirjena. Tako se ji primeri, da je polna sodb, ki bodo vzdržale dalj kot sami avtorji. Sami velikani, stari znanci, tisti, ki so s toliko strasti nosili naša razpoloženja proti sijajni prihodnosti.

Franček Rudolf